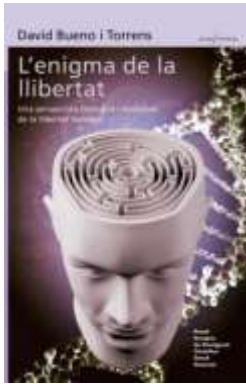

L'enigma de la llibertat, David Bueno

El dia que algun obscur buròcrata se li acudí la genialitat de segregat els alumnes de secundària entre les branques de ciències i lletres el món esdevingué no tan sols un xic més petit, sinó també menys habitable. Des d'aquell gloriós moment les successives generacions s'han vist encara més injustament dividides en dos compartiments estancs, acabant de cop i de sobte i de manera traumàtica amb el tan fluït com fecund diàleg, sovint inextricable, que s'havia mantingut durant més de vint segles entre ciència i literatura, entre ciència i humanitats. Sens dubte, el canvi ens convertí, en el millor dels casos, en uns doctes ignorants.

Des d'una perspectiva cultural, que maldi per recuperar la consideració protagòrica de "*l'home com a mesura de totes les coses*", de globalitat, de completitud humana, de descompartimentació –si se'ns permet el mot– no podria ésser més aconsellable la publicació d'una obra com *L'enigma de la llibertat* de David Bueno ([Edicions Bromera](#), 2011), on ciència i pensament –i, per tant, també art i ciència– retroben el seu substrat origen comú. El retroben i avancen de nou plegats tot tractant d'oferir una resposta a la triple pregunta primigènia fonamental: «Qui som?, d'on venim?, on anem?».

Un dubte iniciàtic que segurament no té ni mai no podrà tenir resposta, ni encara menys unívoca o absoluta—"*Tenim la sensació que fins i tot quan totes les possibles preguntes científiques s'han contestat, encara no s'han tocat gens els nostres problemes vitals*" ("*Wir fühlen, daß selbst, wenn alle möglichen wissenschaftlichen Fragen beantwortet sind, unsere Lebensprobleme noch gar nicht berührt sind*")—, afirmava Ludwig Wittgenstein al seu *Tractatus logico-philosophicus*, 6.52—, però que no per això no hem de deixar de pugnar per desvetllar. O, si més no, provar de sumar-hi les clarícies que cadascun de nosaltres hi puguem aportar.

Aportació que Bueno realitza amb tant d'entusiasme com d'encert al llarg de la seva obra, combinant amb destra habilitat erudició i difusió. Ja en el pròleg explicita aquesta voluntat seva divulgativa, en assenyalar que es tracta d'un "*assaig científic voluntàriament, conscientment i lliurement escrit per a tots els públics*" (p. 16). Sense que això, gosariem afegir-hi nosaltres, comporti rebaixar en cap circumstància ni l'exigent objectiu pretès ni la complexitat que implica el seu corresponent anàlisi i desenvolupament.

Característica essencial que cal valorar en la seva justa mesura si tenim en compte que l'objectiu que l'autor es proposa no tan sols és realment ambiciós, sinó altament arriscat (per no dir pràcticament inassolible): tractar d'establir, basant-se en els més moderns experiments genètics i neurobiològics, si "*som realment lliures, o les nostres accions i els nostres pensaments són únicament el resultat determinista del funcionament del cervell*", (ídem).

Considera que la millor manera d'acostar-se al màxim a una resposta biològica a la llibertat humana ens la brinda una anàlisi realitzada des d'una perspectiva evolutiva, que parteixi dels principis proposats per Charles Darwin: si, en situacions idèntiques, la selecció natural de les espècies afavoreix aquells "*individus de la mateixa espècie (...) que presenten unes característiques globals que els proporcionen una major taxa de supervivència*" (p. 72), el quid de la qüestió consistirà a estudiar si l'exercici de la llibertat humana beneficia la supervivència de l'espècie o si, pel contrari, la perjudica.

Per tal fonamentar –i exposar– degudament la seva teoria, al professor i investigador de la Universitat de Barcelona li caldrà partir de l'inici de tot, del "*substrat fisicoquímic sobre el qual se sustenta la vida i tots els seus processos*" (p. 35), o el que és el mateix: retrotraure's als orígens de la vida al nostre planeta. A l'acompliment d'aquesta necessitat –que ofereix una resposta actualitzada a la segona part de la triple pregunta fonamental que hem esmentat: "D'on venim?"– li dedicarà la primera part del llibre.

Una primera part, titulada *L'evolució, el llarg camí cap a la llibertat*, tan diàfanament i pulcra redactada –o, més aviat, explicada– que bé podria servir de model genèric informatiu o de consulta per a qualsevol persona que tingui interès en entendre, d'una vegada per totes, com es creà la vida al nostre planeta. Com es creà i, sobretot –el que és més important (car, qui més qui menys, tots hem sentit parlar del *big bang* i dels seus efectes)– com evolucionà la vida.

Si volem saber com es pot explicar, científicament, el miracle que convertí la cèl·lula primera originària –aquest LUCA o "últim avantpassat comú universal"– en un ésser viu compost i complex, format per diverses cèl·lules especialitzades, només ens cal recórrer a aquest tan brillant com entenedor resum que ens brinda, gairebé de manera tangencial, David Bueno.

En la segona part, titulada *El cervell i la ment humans, el bressol de la llibertat*, ens exposarà una explicació sobre l'origen i evolució d'aquest animal avançat que, amb el temps, esdevindrà l'ésser superior, l'ésser humà, dotat de pensament, de records i de cultura: “*Que sapiguem, els humans som l'única espècie capaç de pensar conscientment en el seu futur*”, (p. 15). En l'únic animal, doncs, de reflexionar abstractament i que, per tant, posseeix les condicions que li poden permetre decidir; o el que és el mateix, fer exercici de la llibertat.

Aquesta segona part acabarà amb un parell de capítols –12 i 13– que, junt amb l'epíleg, tot i que l'autor no ho ha considerat adient distingir-la, entenem modestament que constitueix (o, si més no, podria constituir) en realitat una tercera part o conclusió de l'obra. Una vegada enllestida l'acurada i exhaustiva fonamentació biològica de l'evolució i la constitució de l'ésser humà, en aquests tres capítols finals, definits amb tanta escaïença amb el títol del primer–se'ns descobreix la resposta a la pregunta fonamental del llibre: *Som realment lliures?*

Resposta que, òbviament, no desvetlarem, atès que transgrediríem la nostra exclusiva condició d'analistes. Tot i així, si algun lector impacient no és capaç d'assaborir les innegables virtuts de l'espera i la temprança, considerem que en tindrà prou amb llegir els títols de les dues parts de l'obra per a deduir si la resposta de Bueno és positiva o negativa.

Com farà igualment bé en tenir present una de les frases més destacades de l'epíleg: “*Som presoners de la nostra llibertat*” (p. 256). Encara que, per a estar-ne segur no li restarà altre remei que llegir el llibre, car allò que ens manté “*presoners de la nostra llibertat*” tant pot ésser la nostra capacitat de decidir última –possibilitat que comportaria una resposta positiva– com el nostre determinisme genètic que ens ho impedeix –que n'implicaria una de negativa.

Sigui quina sigui la hipòtesi de l'autor, aquesta frase, de tan diàfanes ressonàncies sartrianes –“*l'home està condemnat a ésser lliure*” (“*l'homme est condamné à être libre*”)– ha servit per a ratificar la nostra idea inicial de la gran hecatombe que es produí el dia que alguna eminència burocràtica decidí escindir ciència i humanitats. Per fortuna, malgrat el seva abjecta i antinatural temptativa aculturitzadora, que tan nefastos efectes ha produït, ciència i pensament estan permanentment condemnats a retrobar-se!

Transcrivim, per acabar, una de les informacions més increïbles que ens llega el llibre, que justifica per ella sola el seu objectiu:

«Al principi del 2008 es va fer un estudi en què es va visualitzar l'activitat cerebral de diverses persones en el moment precís de prendre una decisió conscient. (...) Va revelar un aspecte totalment inesperat: l'activitat cerebral associada amb la presa de decisions es produeix 350 mil·lèsimes de segon abans que siguem conscients que hem pres aquella decisió.»

L'enigma de la llibertat, David Bueno, p. 23 i 24

dimarts 10 i dimecres 11 de gener del mmxii

© Xavier Serrahima 2012

www.racodelaparaula.cat

Informació sobre els drets

